

Amerika'da İlerici Din: Hyde Park Birlik Kilisesi

Ateş Altınordu, Sabancı Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi
ORCID: 0000-0002-5672-7511
E-Posta: atesaltinordu@sabanciuniv.edu

Özet

Amerika Birleşik Devletleri'nde din 1980'lerden beri muhafazakâr kiliselerle Cumhuriyetçi Parti arasında süregelen Dindar Sağ ittifakı sebebiyle yaygın olarak siyasi muhafazakârlıkla özdeşleştirilmektedir. Bu durum ABD dinî tarihinde derin kökleri olan, toplumsal adalet ve kapsayıcılık odaklı ilerici Hristiyanlığın sıklıkla göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Bu makale, Şikago'nun köklü bir geçmişe sahip olan kiliselerinden Hyde Park Birlik Kilisesi (HPUC) örneğinde ABD ilerici din akımının temel özelliklerini, karşılaştığı engelleri ve bu engellere karşı geliştirdiği stratejileri irdelemektedir. Çalışma kilisenin liderlik yapısını, üye kazanma stratejilerini ve sosyal ve siyasi teolojisini katılımcı gözlem, görüşme ve içerik analizi yoluyla incelemektedir. Araştırmanın bulgularına göre kilise İsa'yı radikal bir peygamber ve İncil'i özgürlük mücadelesine rehberlik eden bir kaynak addederek, sosyal ve irksal adalet, toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsel azınlıkların hakları gibi ilerici siyasi değerleri savunmaktadır. HPUC örneği, konuya dair literatürdeki genel kanının aksine ilerici kiliselerin muhafazakâr kiliselerin ahlaki eleştirisi üzerinden kuvvetli bir kolektif kimlik inşa ettiklerini göstermektedir. Makalenin sonuç bölümü, farklı ulusal bağlamlarda ve inanç geleneklerinde tezahür eden ilerici dinî akımları karşılaştırmalı bir perspektiften incelemenin gerekliliğini vurgulayarak bu tür çalışmalarını yönlendirebilecek bir dizi araştırma sorusu önermektedir.

Anahtar kelimeler: İlerici din, İlerici Hristiyanlık, Din ve siyaset, Vaazlar, Hyde Park Birlik Kilisesi

Progressive Religion in America: Hyde Park Union Church

Abstract

Religion in the United States has been widely associated with political conservatism due to the alliance between conservative churches and the Republican Party—"the Religious Right"—since the 1980s. This often leads to the neglect of progressive Christianity, which has deep roots in U.S. religious history and is oriented toward social justice and inclusion. This article investigates the main characteristics, challenges, and

strategies of progressive Christianity through a case study of Hyde Park Union Church (HPUC), a long-established progressive institution in Chicago. Through participant observation, interviews, and content analysis, it examines the leadership structure, member recruitment strategies, and the social and political theology of this church. Taking Jesus as a radical prophet and the Bible as a guide for liberation struggles, HPUC advocates progressive political values such as social and racial justice, gender equality, and sexual minority rights. Against the prevalent assumption in the literature, the study shows that progressive churches construct a strong collective identity through a vigorous criticism of conservative churches. Based on this analysis, the conclusion proposes a series of questions researchers might pose to investigate progressive religious currents in diverse national contexts and faith traditions from a comparative perspective.

Keywords: Progressive religion, Progressive Christianity, Religion and politics, Sermons, Hyde Park Union Church

Giriş

Amerika Birleşik Devletleri'nde din uzunca bir zamandır kamusal alanda siyasi muhafazakârlıkla özdeşleştirilmektedir. Pek çok sosyal bilimci ve siyasi gözlemciye göre, muhafazakâr kiliselerle Cumhuriyetçi Parti arasında 1980'lerden beri süren "dindar sağ" ittifakı, liberal siyasi değerlere -kürtaj hakkı, eşcinsel evliliği, esrarın yasallaştırılması, feminizm ve liberal cinsel normlar-sahip Amerikalıların kendilerini giderek daha çok dinden mesafelendirmelerine sebep olmuştur (Hout ve Fischer, 2014). Buna paralel olarak Amerikan nüfusunda hiçbir örgütlü dine mensup olmadıklarını belirtenlerin oranı son 30 yılda sürekli tırmanarak 2020 yılında yetişkin nüfusun %23.3'üne kadar ulaşmıştır.¹ Anket verilerine göre Cumhuriyetçi Parti destekçileri arasında dinî kimlik ve katılım giderek güçlenirken, Demokrat Parti seçmenleri arasında kiliseye gidenlerin ve örgütlü dine mensup olanların oranı giderek azalmıştır. Pek çok siyasi gözlemci bu verilere dayanarak Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti seçmenleri arasında bir "tanrı uçurumu" oluştuğunu öne sürmektedirler (Putnam ve Campbell, 2010).

Bu tablo içerisinde toplumsal ve ırksal adalet, feminizm, cinsel azınlıkların hakları, göçmenlerle dayanışma, çevrecilik, barış ve insan hakları gibi değerleri benimseyen ve bu amaçlar uğrunda çalışan ilerici dinî aktör ve örgütler sıklıkla göz ardı edilmiştir. Din sosyoloğu Rhys H. Williams, ABD'de din-siyaset ilişkilerini inceleyen sosyal bilimcilerin ülkenin dinî tarihinde köklü bir geleneğe sahip olan bu akımı göz ardı etmelerinin problemleri taraflarına dikkat çekmektedir: "Bu ülkede dindar sağ ve seküler sol arasında büyük bir karşılıklı cepheleşme olduğu fikri, güncel din ve siyaset anlayışlarını birleştiren önemli bir tema. ...

Peki ya dindar sol? ... Siyasi yelpazenin ilerici ucu sadece seküler gruplardan veya klasik liberal bireysel haklar anlayışı uğrunda mücadele verenlerden oluşmuyor, aynı zamanda birlikte yaşama dair ahlaki tasavvurları olan dinî aktörleri de içeriyor” (Williams, 2017: 349, 360). Bu uyarıyı göz önüne alarak ilerici Hristiyanlığın günümüzdeki temsilcilerini incelemek, Fuist ve diğerlerinin (2017: 5) ifade ettikleri gibi Amerikan toplumunda ve siyasetinde “dindar muhafazakârlarla seküler liberaller arasında bir kültür savaşı olduğuna dair baskın görüşü karmaşıklaştırıyor.”

Bu makale, sosyal bilimlerce nispeten göz ardı edilmiş bu konudaki bilgi birikimine katkıda bulunmak amacıyla, Şikago’nun ilerici din geleneğini temsil eden kurumlarından Hyde Park Birlik Kilisesi’nin (HPUC) dinî-siyasi söylemlerini, toplumsal eylemlerini ve halihazırdaki üyelerini seferber etmek ve yeni üye kazanmak için uyguladığı stratejileri incelemektedir. Çalışma, araştırmacının Nisan-Haziran 2019 tarihlerinde katıldığı Pazar ayınlarındaki katılımcı gözlemlerine, Mayıs 2019’da kilisenin papazlarıyla yaptığı birer saatlik iki mülakata, kilisenin YouTube üzerinden erişime açtığı vaazların video kayıtlarına ve kilisenin Facebook sayfasından, web sitesinden ve aylık bültenlerinden elde edilen verilere dayanmaktadır.

Makalenin ilk bölümü, ABD’de ilerici Hristiyanlık geleneğinin tarihsel arka planına ve ilerici kiliseleri tanımlayan özelliklere odaklanmaktadır. İkinci bölüm HPUC’nin liderlik yapısını ve üye sayısını artırmak için başvurduğu stratejileri çözümlenmektedir. Üçüncü bölümde vaaz içeriklerinin çözümlenmesi yoluyla HPUC’nin ilerici teolojisi ve faaliyetleri irdelenmektedir. Son olarak sonuç bölümünde, çalışmadan elde edilen bulguların din ve siyaset incelemeleri açısından ortaya koyduğu genel sonuçlar tartışılmaktadır.

ABD’de İlerici Hristiyanlık

Bu çalışmanın merkezindeki Hyde Park Birlik Kilisesi (HPUC), ABD’deki “ilerici din” veya çoğu zaman benzer anlamda kullanılan ifadeyle “dindar sol” geleneğinin bir temsilcisidir.² Amerikan ilerici Hristiyanlığının izini, erken Hristiyan toplumu ve Reformasyon gibi derin köklerinin yanı sıra, modern Amerikan tarihinde 19. yüzyılın kölelik karşıtı hareketine, 19. yüzyıl ortasından 20. yüzyılın ilk çeyreğine uzanan kadınların oy hakkı hareketine ve belki de en önemlisi 1960’ların medeni haklar hareketine kadar sürebiliriz. Teolojik düzlemde ise, Protestanlık içerisinde Sosyal Müjde (*Social Gospel*), Katolisizm içerisinde ise Katolik Sosyal Öğretisi akımları, modern ilerici Hristiyanlığın oluşumunda biçimlendirici rol oynamıştır (Evans, 2017; Nepstad, 2019). Daha yakın dönemde ise feminist, kuir ve siyah teolojilerin ilerici Hristiyanlık üzerinde dönüştürücü etkisi olmuştur

(Edles, 2013).

Bazı din sosyologlarının önerdiği gibi, ilerici Hristiyanlığı monolitik bir bütün olarak değil, hem teolojik hem de siyasi açıdan içinde çeşitli pozisyonları barındıran bir alan olarak düşünmek daha doğru olacaktır (Fuist vd., 2017: 4, 12). Edles (2013), özellikle teolojik ilericilik (veya muhafazakârlık) ile siyasi ilericiliğin (veya muhafazakârlığın) her zaman birbiriyle örtüşmediğinin altını çizmektedir. Bu sebeple Fuist ve diğerleri (2017: 14) ilerici din alanını “birbiriyle belirli benzerlikleri bulunan ve bir arada ele alındığında hem muhafazakâr dinî hem de seküler eylem alanlarından belirli farklılıklar taşıyan bir dizi örtüşen çaba” olarak betimlemektedirler. Bu din sosyologlarına göre, ilerici din alanını genel hatlarıyla dört özellik üzerinden tanımlamak mümkündür: adalet ve eşitlik uğruna toplumsal eylemlere katılma (ilerici eylem); daha adil ve eşitlikçi bir dünya için toplumsal değişimin gerekliliğini savunma (ilerici değerler); kendini ilerici toplumsal hareketler geleneğiyle özdeşleştirme (ilerici kimlik) ve dinî geleneği toplumsal adalet odaklı ve daha kapsayıcı bir biçimde yeniden yorumlama (ilerici teoloji) (Fuist vd., 2017: 9). Gerçekten de yaygın bir biçimde ilerici olarak addedilen çoğu dinî oluşumda, bu dört boyutun birçoğu veya hepsi bir arada gözlemlenebilir. Laura Edles (2013: 7) ise Hristiyan solu iki ortak payda üzerinden tanımlamaktadır: “(1) İsa’nın hayatı ve öğretilerini vurgulama ve (2) Toplumsal adalet ve kapsayıcılık vurgusu.” Bu alan içerisinde yer alan örgütsel aktörler arasında toplumsal hareketler, inanç temelli yerel örgütler ve onların oluşturduğu ulusal koalisyonlar, ulusal savunuculuk örgütleri, medya kuruluşları ve tabii kilise cemaatleri bulunmaktadır (Fuist vd., 2017: 14).

Wuthnow’un gözlemlendiği gibi, ABD Hristiyanlığı’nda 1960’lar sonrası mezhepler arası sınırların önemi azalırken, hemen hemen bütün inanç geleneklerini etkileyen ve mezhepler arası (örneğin muhafazakâr Katoliklerle muhafazakâr Evanjelistler arasında) yeni ittifaklara imkân tanıyan liberal-muhafazakâr ayrımı ön plana çıktı. 1980’lerden itibaren ise Hristiyan Sağ’ın ABD siyasetindeki etkisi artarken, ilerici dinî aktörler hem din hem siyaset sahnesinde görece marjinal bir pozisyona gerilediler (Wuthnow, 1980). Din ve siyaset alanında çalışan sosyal bilimciler bu süreci çeşitli şekillerde açıklamaktadırlar.

Din ekonomisti Iannacone (1994), geleneksel öğretileri ve normları savundukları için çevreleriyle gerilimi koruyan ve üyelerinden yüksek beklentileri olan “katı” kiliselerin, “müsamahakâr” kiliselere göre yeni üye kazanma ve üyelerini seferber etme konularında daha başarılı olduklarını iddia etmiştir. N.J. Demerath (1995) ise, liberal Protestanlık tarafından benimsenen değerlerin genel Amerikan kültüründe yaygınlaşmasıyla beraber ilerici kiliselerin dış dünyaya karşı üyelerini

bir arada tutma özelliğini yitirdiğini ileri sürmektedir. Bu koşullarda kuvvetli bir “merkezkaç” potansiyel içeren liberal değerler (bireycilik, özgürlük, çoğulculuk, hoşgörü, demokrasi, sorgulayıcı düşünce), kilise üyelerinin örgütsel disiplin ve sadakatlerini azaltmaktadır: “Liberal Protestanlığın örgütsel yenilgisi kültürel zaferinden kaynaklanmaktadır” (Demerath, 1995: 465).

Laura Edles’e (2013) göre ise karizma ve mistisizme verilen önem, kendinden emin dinî otoritelerin öne sürdükleri kesin cevaplar ve eğlenceyi merkeze alan etkinlikler, Hristiyan Sağ’ın özellikle medyada baskın bir konum elde ederek geniş kitlelere hitap etmesini sağlamıştır. Buna karşın ilerici Hristiyan aktörlerin gizemden kaçınan akılcı yönelimleri, eğlenceden çok eğitimi merkeze alan etkinlikleri, kesin cevaplar öne sürmektense belirsizliği ve arayış sürecini vurgulamaları ve entelektüel sofistikasyon gerektiren kültürel ürünleri, bu akımın etki alanının eğitilmiş seçkinlerin ötesine yayılmasını engellemiştir. Edles gibi Rhys Williams da (2017) günümüz ABD’inde ilerici dinî grupların muhafazakâr kiliselere göre dezavantajlı olduğu yönleri karşılaştırmalı bir açıdan incelemiştir. Williams’a göre muhafazakâr kiliseler üyelerini hiyerarşik bir otorite yapısı altında, net çizgilere sahip bir kolektif kimlik üzerinden ve Cumhuriyetçi Parti’nin organlarına doğrudan eklemleyerek harekete geçirmektedir. İlerici Hristiyan aktörler ise savundukları değerler gereği hiyerarşik otorite yapılarına şüpheyle yaklaşmakta, görüş farklılıklarına alan tanımakta ve seçim süreçlerine doğrudan Demokrat Parti’nin bir unsuru olarak katılma konusunda isteksiz davranmaktadırlar. Williams, ilerici kiliselerin bu sebeplerle keskin konturlara sahip bir grup kimliği kurmakta ve üyelerini harekete geçirmekte zorlandıklarını ileri sürmektedir.

Bütün bu kültürel engellere rağmen ilerici kiliselerin kimliğini pekiştiren önemli bir özellik, kendilerini muhafazakâr kiliselere karşıtlık üzerinden tanımlamalarıdır (Edles, 2013; Lichterman ve Williams, 2017). Laura Edles, LGBT hakları savunuculuğunun tam da bu sebeple -doğrudan muhafazakâr kiliselere karşı bir mücadele içermesi sebebiyle- “çağdaş ilerici Hristiyanlığın can damarı” olarak görülebileceğini savunuyor: “Kendini ilerici olarak tanımlayan pek çok Hristiyan’ın misyonu ... sadece gey Hristiyanları kucaklamak değil, aynı zamanda kilisedeki homofobinin ikiyüzlülüğünü ve yıkıcılığını aydınlatmaktır” (Edles, 2013: 7-8).

Kaynaklar, Veriler ve Yöntem

Çalışma, 2019 yılında HPUC’nin Pazar ayınlarında yapılan katılımcı gözlemlere, kilisenin papazlarıyla yapılan birer saatlik yarı yapılandırılmış iki mülakata ve kilisenin Facebook sayfasından,³ web sitesinden⁴ ve aylık bültenlerinden⁵ elde

edilen verilere dayanmaktadır.

Araştırmacının Nisan-Haziran 2019 aralığında HPUC’de katıldığı Pazar ayinleri esnasında yaptığı gözlemler, törenlerin ardından bilgisayarla not alınarak kaydedilmiştir. 9 ve 10 Mayıs 2019 tarihlerinde Şikago kentinde yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde kilisenin eş papazlarına din insanlığına adım atma kararlarına, mesleki kariyerlerinde geçtikleri aşamalara, HPUC’de işe alınma süreçlerine, ilahiyat eğitiminin onlara kazandırdığı vasıflara, kendi vaaz üsluplarını oluştururken esinlendikleri kaynak ve geleneklere ve başka bir din insanıyla eş papaz olarak çalışma tecrübelerine dair sorular yöneltilmiştir.⁶

Çalışmada çözümlenen vaaz içeriklerine HPUC’nin 1 Şubat 2019 ve 31 Temmuz 2022 tarihleri arasında YouTube üzerinden erişime açtığı video kayıtları yoluyla ulaşılmıştır.⁷ Vaaz içerikleri, ilerici Hristiyanlığa dair mevcut literatürden yola çıkılarak ‘toplumsal eylemlilik,’ ‘toplumsal adalet,’ ‘ırksal ayrımcılık,’ ‘kadın hakları,’ ‘cinsel azınlıklar,’ ve ‘muhafazakâr Hristiyanlık’ tematik kategorilerine göre kodlanmış, her bir temayla ilgili temsil niteliği yüksek olan pasajlar seçilerek metinde doğrudan alıntılanmıştır.

Hyde Park Birlik Kilisesi – Cemaatin Kompozisyonu ve Liderlik Yapısı

1874’te Hyde Park Birinci Baptist Kilisesi adıyla kurulan Hyde Park Birlik Kilisesi (HPUC), Güney Şikago’nun Hyde Park semtinde bir dinî kurum. Halen bulunduğu Woodlawn Caddesi ile 56. Sokak kavşağındaki, Tiffany vitraylarıyla tanınan binasına 1906’da taşınmıştır. Yakın mesafedeki Şikago Üniversitesi ile tarihsel bağlara sahip olan kilisenin günümüzde de cemaatinin çoğunluğu, bu seçkin yükseköğretim kurumuyla doğrudan veya ikinci dereceden ilişkisi olan kişilerden oluşmaktadır.⁸

HPUC ana hat Protestanlığın parçası sayılan iki mezhebe birden bağlı: Birleşik İsa Kilisesi (UCC) ve Amerikan Baptist Kiliseleri–ABD (ABCUSA).⁹ Her iki mezhebin de genel hatlarıyla ilerici değerleri benimsedikleri söylenebilir. Son dönemde ilerici Hristiyanlığın yeniden canlanma sürecinde önemli bir rol oynayan UCC, 2017 yılında yayınladığı stratejik vizyon raporunda, toplumsal adalet için mücadele etmenin ve kapsayıcı olmanın bu mezhebe mensup kiliseler için ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır: “Herkes için adaleti sağlamak amacıyla cesur ve etkin bir biçimde çaba göstereceğiz. Radikal farklılıkları kucaklamak ve Tanrı’nın sevgili halkını esir tutan baskı sistemlerine karşı hakikati söylemek için kendi içimizde çalışma yapacak, davetkâr ve özdüşünümsel olacağız” (United Church of Christ, 2017).

ABCUSA de benzer şekilde toplumsal adalete katkıda bulunmayı temel prensipleri arasında görmektedir:

Amerikan Baptistleri, İncil'in toplumda bütünsel değişimi teşvik eden emirlerinin izinde hareket etmektedir. İç Savaş'ın ardından özgürlüklerini kazanan Afrikalı-Amerikalılar, medeni haklar hareketi, kilisede ve toplumda kadınların liderliği, ekolojik sorumluluk ve diğer birçok konu hakkında ortaya koydukları savunuculuk da bunu göstermektedir. Amerikan Baptistleri ... değişen topluma etkin olarak müdahil olarak Mesih'in ortaya koyduğu örneği takip etmenin gerekliliğini kabul etmektedirler.¹⁰

İlerici kiliselerin ayırt edici özelliklerinden çeşitli kimliklere açık olma, ABCUSA'in kendini tanıttığı metinlerde de önemli bir yer tutmaktadır: "Amerikan Baptist Kiliseleri ABD, üyeleri arasında görülen ırksal, kültürel ve teolojik çeşitliliği kutlamaktadır."¹¹ Her ne kadar ABCUSA cinsel azınlıkların hakları konusunda ulusal düzeyde net bir pozisyon almaktan kaçınsa da, HPUC'nin bağlı olduğu Şikago Büyükşehir Amerikan Baptist Kiliseleri LGBTQIA bireylerin kilise hayatına tam katılımını benimsemektedir.¹²

2019 yılında HPUC cemaatinin yaklaşık yüzde 70'i Avrupalı-Amerikalılardan, yüzde 30'a yakını ise Afrikalı-Amerikalılardan oluşmaktaydı.¹³ 2020 yılında yapılan kapsamlı bir araştırmaya göre, ABD genelindeki inanç topluluklarının sadece dörtte biri benzer şekilde çok ırklı bir üyelik yapısına sahiptir (Faith Communities Today, 2020: 7).¹⁴ Cemaatin 1990'ların sonunda 150 kişi civarında olan büyüklüğü, 2019'a geldiğinde 50 üyeye kadar düşmüştür. Bu rakamlar ülke genelindeki eğilimle uyumlu, zira 2000-2020 yılları arasında ABD çapındaki dinî toplulukların ortanca büyüklüğü 137'den 65'e düşerken, aynı dönemde ana hat Protestan cemaatlerin ortanca büyüklüğü de %12.5 azalarak 50 üyeye gerilemiştir (Faith Communities Today, 2020: 13-15). HPUC papazlarından Veronica Johnson cemaatin küçülmesini, hayatını kaybeden yaşlı üyelerin yerine gençlerin koyulamamış olmasına bağlamaktadır. Kilise zaman zaman Şikago Üniversitesi öğrencilerini kendine çekmeyi başarsa da, öğrencilerin çoğu eğitimlerini tamamladıktan sonra bölgeden ayrıldıkları için üye sayısında kalıcı bir artış yaratmaları mümkün olmamıştır.¹⁵

Üye sayısında düşüş yaşayan pek çok ilerici kilisede olduğu gibi, HPUC yöneticileri de yeni üye kazanmak için çeşitli stratejiler geliştirmektedirler. 2018 sonlarında Veronica Johnson ve Sarah Lusche'nin kilisenin eş papazları konumuna getirilmelerini de bu perspektiften açıklayabiliriz. Nitekim Rhode Island'daki Beneficent kilisesinin eş papazı Todd Grant Yonkman (2014), iki

dinî liderin farklı tarzlarından ve güçlü yönlerinden faydalanmayı sağlayan eş papazlık yapısını, üye sayısında düşüş yaşayan ana akım kiliselerin bu gidişatı durdurmak için benimseyebilecekleri modellerden biri olarak tanımlamaktadır. HPUC'nin bir önceki papazının emekli olmasıyla beraber kilisede dinî liderlik pozisyonu açıldığında, arama komitesi adayların geçmiş vaaz kayıtlarından örnekler istemiş, ardından öne çıkan adaylardan HPUC'de deneme vaazları vermelerini talep etmiştir.¹⁶

Arama komitesinin bu altı aylık titiz sürecin sonucunda Johnson ve Lusche'yi eş papaz olarak göreve getirmesinde birden çok faktörü gözettiklerini görülmektedir. Bunlardan ilki, Johnson ve Lusche'nin enerjik ve duygusal hitabet tarzlarıdır. Bu üslubun Pazar ayinlerinin dinamizmini artıracak ve böylece potansiyel üyeler için daha cazip bir ortam yaratacağı düşünülmüştür. Johnson ironik bir biçimde kilisenin eski üyeleri arasında bu coşkulu üslubun tam olarak karşılık bulmadığını ve vaazlarında zaman zaman "burası 'amin' demek için iyi bir yerdi!" gibi ifadeler kullanarak sessiz kalmaya meyilli cemaatini hareketlendirmeye çalıştığını ifade etmiştir.¹⁷ Bunun yanı sıra, iki papazın da sık sık popüler kültüre-televizyon dizileri, popüler şarkılar, filmler-yaptıkları göndermeler, vaazlarını özellikle gençler için daha cazip kılmayı amaçlamaktadır.¹⁸

İkinci olarak, Johnson'ın Afrikalı-Amerikalı Lusche'nin ise Avrupalı-Amerikalı olması, bir taraftan HPUC'nin çok ırklı cemaatinin dinî liderlik düzeyinde daha iyi temsil edilmesini sağlarken, diğer taraftan da ilerici kiliselerin ırksal çeşitliliğe verdiği değeri yansıtmaktadır. Üçüncüsü, iki kadının birden eş papaz seçilmeleri, kadınların kiliselerde daha yaygın olarak liderlik konumuna yükselmelerini amaçlayan ilerici Hristiyan akımın ideallerini somutlaştırmaktadır.¹⁹ Son olarak kilisenin yenilikçi eş papazlık sistemi, hiyerarşik otorite yapılarına şüpheyle yaklaşan ve çok sesliliğe önem veren ilerici din geleneğinin bir buluşu olarak görülebilir. Nitekim bu liderlik yapısının ender rastlanan bir örnek olduğunu söylemek mümkündür: 2020 yılında ABD çapındaki inanç topluluklarının sadece %5'inde birden fazla kişi dinî liderlik pozisyonunu eşit yetkilerle paylaşıyordu (Smietana, 2021). HPUC eş papazlarını daha da istisnai kılan özellik, sadece dönüşümlü olarak değil zaman zaman da birlikte vaaz veriyor olmalarıdır.²⁰

Şikago'nun batısındaki banliyölerden birinde doğan Veronica Johnson, çocukluğunda ailesiyle beraber Baptist bir kiliseye gitti. Kiliseyi hiçbir zaman hayatından çıkarmamasına ve hatta bir kilise müzisyeniyle evlenmesine rağmen, üyesi olduğu kiliselerde kadınların papaz olması mümkün olmadığından uzun süre vaiz olmayı düşünmedi. Mensubu olduğu kiliseler ibadet, müzik ve eğlenceye odaklanırken toplumsal ve siyasi konulara yer vermiyordu. Buna

karşılık Johnson tanrının dünyadaki eşitsizliğe ve ayrımcılığa karşı kayıtsız kalmasından giderek daha çok rahatsız olmaya ve inancı konusunda şüphe duymaya başladı. Illinois Üniversitesi'nde makine mühendisliği okuduktan sonra Şikago'da bir şirkette mühendis olarak çalıştı, fakat 11 Eylül sonrası çalıştığı sektörün daralması sonucu işten çıkarıldı. Johnson bu olayla beraber bir sorgulama sürecine girdiğini, daha sık İncil okumaya başladığını ve bir süre sonra zihninde vaiz olma fikrinin belirerek giderek kuvvet kazandığını anlatmaktadır. Kendi ifadesiyle bu onun vaizliğe "çağrıldığı" dönem oldu.²¹ 2012 yılında Şikago'daki McCormick Ruhban Okulu'ndan yüksek lisans derecesi aldıktan sonra, aynı şehirdeki Greater Bethesda Misyoner Baptist Kilisesi'nin tarihindeki ilk kadın papaz olarak görev aldı.²²

HPUC'nin diğer papazı Sarah Lusche, çocukluk yıllarını Amerika'nın Güney eyaletlerinden Alabama'da geçirdi. Kilisenin web sitesindeki özgeçmişinde kendini "toplumsal katılım, inançlar arası iletişim ve toplumsal değişim konularında tutkulu bir papaz" olarak tanımlamaktadır.²³ HPUC öncesinde Vermont ve New York'taki çeşitli kiliselerde görev aldı. 2017 yazında Alabama'da idam cezasına karşı mücadele eden ve idam mahkûmlarına destek veren Eşit Adalet Girişimi (*Equal Justice Initiative*) adlı bir örgüt için çalıştı.²⁴ Şikago Üniversitesi'nin ilahiyat ve sosyal hizmet programlarından aldığı çift yüksek lisans derecesi, Lusche'nin dinî inanç ve toplumsal dönüşümü birbiriyle iç içe unsurlar olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Kendini "iki meslekli" olarak tanımlayan Lusche, papazlığın yanı sıra terapist olarak da çalışmaktadır.²⁵

Johnson ve Lusche'nin Pazar ayinleri sırasında verdikleri vaazlar, kilise hayatının en önemli ritüelini oluşturmaktadır. HPUC'nin ilerici bir kilise olarak savunduğu değerler, bu vaazlar esnasında hem İncil'den hem de gündelik hayattan hikayelerle somutluk kazanırken, bazı bölümlerde duygusal bir yoğunluk yaşayan cemaat üyelerinin bu değerlere olan bağlılıkları kuvvet kazanmaktadır. HPUC papazları vaazlarında sık sık sosyal eşitsizlik, ırksal ayrımcılık, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve cinsel azınlıkların hakları gibi günümüz Amerikan ilerici Hristiyanlık gündeminin üst sıralarında yer alan meselelere değinmektedirler.

İlerici Teoloji: İsa, Kapsayıcılık ve Toplumsal Adalet

HPUC'nin aylık bültenlerinin başlığında yer alan ibare, kilisenin temel amaçlarını "Tanrı'ya İbadet Etmek-İnsanları Sevmek-Dünyayı Değiştirmek" olarak tanımlamaktadır.²⁶ İlerici Hristiyanlık için kritik önemde olan bu üç ilke, HPUC'nin web sitesinde yer alan misyon bildirgesinde daha ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Hristiyan ritüellere katılımı içeren ibadet ilkesi, aynı zamanda kiliseyi seküler ilerici örgütlerden ayırmaktadır: "İbadet, Tanrı'nın sevgi ve özgürlüğünden

sevinç duyma zamanıdır. ... İbadet bizim için şarkı, dua, vaaz ve ortak tecrübe yoluyla bir araya gelme zamanıdır.” HPUC’nin benimsediğini ifade ettiği ikinci temel ilke ise, insanları çeşitli kimlikleri ile kucaklama olarak tasavvur edilen akranlıktır (*fellowship*): “İsa bize Tanrı’yı, komşularımızı ve kendimizi sevmeyi öğretiyor-Hyde Park Birlik Kilisesi’nde biz bu çağrıya uyuyoruz. Cemaatimizin çeşitliliğini kutluyor ve herkesin masada bir yere sahip olduğu, sevgi dolu bir cemaat inşa etmek için çalışıyoruz.”²⁷ Bu ilke 1. Yuhanna 4:16’da yer alan “Tanrı sevgidir. Sevgide yaşayan Tanrı’da yaşar, Tanrı da onda yaşar” pasajıyla temellendirilmiştir.

Diğer ilerici kiliseler gibi toplumsal adalet için eylemliliği Hristiyanlığın bir şartı olarak gören HPUC, üçüncü ilkesini “dünyada Tanrı’nın adaletini gerçekleştirmeyi çalışmak” olarak tanımlamaktadır. Kurum inanç ve toplumsal adalet mücadelesi arasında kurduğu ilişkiyi şöyle açıklamıştır: “İnancımız dünyada nasıl boy gösterdiğimizi etkiler, bu nedenle dinî hizmetimiz kilise duvarlarının ötesine uzanır. Açları doyurmaktan inançlar arası iletişim kurmaya ve şehrin her tarafında adaleti savunmaya kadar şifa ve dönüşüm için çalışıyoruz.”²⁸ Kilise adalet vurgusunu Eski Antlaşma’dan bir ayetle de desteklemiştir: “Rab sizden adil davranmanızdan, iyiliği sevmenizden ve alçakgönüllülükle Tanrınızın yolunda yürümenizden başka ne ister (Mika 6:8).”

Veronica Johnson vaazlarında kilisenin toplumsal misyonunu açık bir biçimde vurgulamıştır: “Hristiyanlık ve kilisenin toplumun yanlışlarını düzeltmekle, ezilenleri yükseltmekle, acı çekenleri gözetmekle, komşumuzu kendimizi sevdiğimiz gibi sevmekle ilgili olduğu gün gibi ortadadır” (Johnson, 2019b). Johnson’a göre İsa’nın ortaya koyduğu model, Hristiyanların iktidardan ve güçlüden yana değil, statükonun karşısında ve ezilenlerin yanında olmaları gerektiğini göstermektedir. Peygamberlik rolünü “söz ve eylemle kamusal alanda farklı bir duruşun mümkün olduğunu göstermek” olarak tanımlayan vaiz, İsa’nın tam da bu yüzden bu vasfı taşıdığını vurguluyor: “İsa her şeyin hâlihazırda olduğu gibi olmak zorunda olmadığını gösterdi” (Johnson, 2019c). Johnson böylece İsa’yı Roma devleti tarafından düşman olarak görülen ve toplumda statükoya karşı bir tehdit olarak algılanan radikal bir figür olarak tasvir etmektedir: “Onun öğretileri ve eylemleri neden devletin onayı ve kalabalıkların desteği ile çarmıha gerilerek idam edilmesine sebep oldu?” (Johnson, 2019c).

HPUC vaizleri Hristiyanlığın bu yorumu ışığında sıklıkla toplumsal eşitsizlikle mücadele etmenin önemini vurgulamaktadırlar. Örneğin Johnson Haziran 2019’da verdiği “Yeterliden Daha Fazlası” başlıklı vaazında, insanlığın sürekli kıtlık koşulları içerisinde bulunduğu iddiasının, toplumsal adaletsizliği

meşrulaştıran en önemli araçlardan biri olduğuna işaret etmektedir: “Kıtlık miti, yoksulu yoksul ve zengini zengin tutan bir statükoyu idame ettirir. Şiddet içeren bir toplumu, acımasız bir toplumu ve acımasız kurumları idame ettirir.” Johnson’a göre İsa, dünyada bolluk olduğunu mesajını vererek kıtlık mitini boşa çıkarmaktadır: “İsa Tanrı’nın bir bolluk tanrısı olduğunu, Tanrı’nın bir hakkaniyet tanrısı olduğunu, Tanrı’nın bir adalet tanrısı olduğunu ve Tanrı’nın bir eşitlik tanrısı olduğunu göstermek için geldi. Peygamber İsa gösterdi ki, herkes için yeterli kaynak var” (Johnson, 2019c).

HPUC vaizleri sıklıkla muhafazakâr Hristiyan aktörleri eleştirerek, onları toplumda zayıf konumda olanlar yerine muktedirlerin yanında saf tutmakla suçlamaktadırlar. Örneğin Sarah Lusche, idam mahkûmlarını konu alan 2019 Kutsal Cuma vaazında, ilerici Hristiyanlıkla muhafazakâr Hristiyanlık arasındaki zıtlığı şöyle betimlemektedir:

Egemen teoloji suçluyla ilgilenmez. Egemen teoloji aşırı kalabalık hapisanelerle ilgilenmez. Egemen teoloji, mültecilerin ve göçmenlerin tutulduğu hücrelerle ilgilenmez. Egemen teoloji, bu ülke genelinde insanların suçlandığı ancak onlara yeterli temsil imkânı verilmeyen mahkemelerle ilgilenmez. Egemen teoloji idam cezasına önem vermez. Ama İsa’nın bulunduğu yer işte burasıdır.²⁹

Fakat HPUC vaizlerinin muhafazakâr Hristiyanlara yönelttikleri eleştiriler, mazlumlara karşı sergiledikleri kayıtsızlıkla sınırlı değildir. Johnson ve Lusche daha da ileri giderek, muhafazakâr kiliselerin toplumda mağduriyet yaratan başlıca kurumlardan biri olduğunu öne sürmektedirler. Örneğin Johnson, ırkçılık ve yoksullukla mücadele eden inanç temelli bir girişim olan Community Renewal Society’nin kongresinde verdiği vaazda, bu savı açıkça ifade etmiştir: “Eskiden ruhlarımıza bakmak amacıyla kiliseye giderdik ama artık çoğumuz bunu yapmıyoruz. Çünkü kilise çoğu zaman incinmenin, zulmün ve yanlış eğitimin gerçekleştiği yer hâline geldi” (Johnson, 2019a).

HPUC vaizlerinin üzerinde sıklıkla durdukları bir diğer konu da kadınların toplumsal eşitliği ve kendi bedenleri üzerinde karar verme haklarıdır. Sarah Lusche, Nisan 2019’daki “Çok Fazla Oluyorsun” başlıklı vaazında yakın bir arkadaş grubunda tanık olduğu olaylardan yola çıkarak kadın din görevlilerinin kiliselerde karşılaştığı engelleri ortaya koymaktadır. Lusche’nin anlattığı ilk anekdot, Teksas’taki bir megakilisede gençlik papazı olarak çalışan kadın arkadaşının sağlık sigortası yaptırabilmek için zam talebinde bulunmasını konu almaktadır. Patronu tarafından daha çok dua ederse sağlık sigortasına ihtiyacı olmayacağı cevabı verilen arkadaş, tanrının dualarına onun bir söz

hakkı olduğunu hatırlatarak yanıt verdiğini söyleyip kilisedeki görevinden istifa etmiştir. Lusche'nin bir başka kadın arkadaşı bir vaazında İncil'deki kadın liderleri konu alınca, kilisenin kıdemli papazı bundan böyle vaaz metinlerini kendisine onaylatması gerektiğini bildirmiştir. Lusche bu hikayelerden ve kendi tecrübelerinden yola çıkarak, din kadınlarının kiliselerde liderlik pozisyonlarına yükselmelerini engelleyen bir "vitray tavanla" karşılaştıklarını vurgulamaktadır (Lusche, 2019).

Papaz Lusche aynı vaazında İncil'deki kadın figürlerden Bethanyli Mary, Mary Magdalene ve Luka 7:36-50'de ismi verilmeden bahsi geçen kadının hikayelerinden bahsetmiştir. Lusche erkek vaizlerin bu üç kadının hikayelerini yüzyıllar boyunca birbiriyle karıştırdıklarını ve "günahkâr kadın" imgesi üzerinden betimlediklerini vurgulayarak, Hristiyan tarihinde kadın figürlerin nasıl marjinalize edildiklerini anlatmaktadır: "[Bu kadınlar] vizyonerler, müritler, peygamberler ve liderler olarak, üç farklı hikayesi olan bireyler olarak tanımlanmak yerine günahla tanımlandılar." Lusche bu eleştirel çözümlemenin ardından HPUC'nin ilerici kimliğini ön plana çıkararak, ilerici Hristiyanlığın toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda muhafazakâr kiliselerle zıt uçlarda yer aldığına altını çizmiştir: "Biz ilerici bir kiliseyiz. Bana kimse henüz 'çok fazla oluyorsun' demedi, bunun için Tanrı'ya şükürler olsun. Ama bunun norm olmadığını aklımızda tutmalıyız" (Lusche, 2019).

Lusche toplumdaki muktedirler tarafından farklılıkları sebebi ile "çok fazla olmakla" itham edilen-yani sembolik şiddete uğrayan-kesimleri sıralayarak, Hristiyanların toplumda zayıf konumda bulunan bu grupların yanında yer almaları gerektiğini savunmaktadır:

Dünya ve ülke genelinde kadınlar hâlâ çok fazla görülüyorlar. Ve kadınlar tipik olarak çok fazla olmakla itham edilseler de bu durumda olanlar sadece onlar değil. Kuir topluluğunun üyeleri hikayeleri, seçilmiş aileleri ... için bir yuva ararken çok fazla oluyorlar. Çocuklar gürültü yaparken, ağlarken ve ses yaparken çok fazla oluyorlar. Göçmenler ve mülteciler daha iyi bir yaşam peşinde şiddeti geride bırakırken çok fazla ve çok fazla sayıda oluyorlar. Beyaz olmayan insanlar bedenleri değişik ve öteki olarak görülürken çok fazla oluyorlar. 'Çok fazla oluyorlar' dediğimiz zaman aslında demek istediğimiz 'benim olduğum gibi değil.' 'Çok fazla' dediğimizde çoğu zaman 'çok farklı'yı kastediyoruz (Lusche, 2019).

Bu çalışmanın kapsadığı dönem içerisinde ABD'nin bazı eyaletlerinde ve federal düzeyde yürürlüğe konan kadınların kürtaj hakkını kısıtlayıcı düzenlemeler, HPUC

papazlarının vaazlarında sıklıkla gündeme gelmiştir. Johnson, Haziran 2019’da verdiği vaazda, Cumhuriyetçilerin kontrolündeki bazı eyalet meclislerinin geçirdiği kürtaj hakkını kısıtlayıcı yasaları sert bir dille eleştirdi: “Bir grup adamın toplanıp kadınların aldığı sağlık hizmetleri ile ilgili kararlar vermesinden daha kötü bir şey olamaz-bundan daha kötü bir şey yok. Ve sonunda kadınlar için çok önemli bir hizmetin finansmanını kestiler” (Johnson 2019c). Kilise, Haziran 2022’de ABD Yüksek Mahkemesi’nin kürtaj hakkını garantileyen Roe v. Wade kararını geri çevirmesi üzerine, sert eleştiriler içeren bir açıklama yaptı:

Kutsal metnimiz kürtaj konusunda çok az şey söylemektedir. İsa kürtajla ilgili konuşmaya hiç zaman ayırmamıştır ama hastaları, yoksulları ve dışlananları gözetmenin önemi hakkında çokça konuşmuştur-tam da Roe v. Wade’in iptalinden en çok etkilenecek olan insanlar hakkında. ... Kızgıyım, çünkü bunun bedelini kimlerin ödeyeceğini biliyorum. Ve Tanrı’nın bizi kimleri sevmeye çağırdığını da biliyorum.³⁰

Lusche, Mayıs 2022’de Yüksek Mahkeme’nin karar taslağının basına sızdırılmasının ardından verdiği vaazda ise, bir kez daha kendi ilerici kilisesiyle muhafazakâr kiliseler arasındaki zıtlığa dikkat çekti:

Ülkenin dört bir yanındaki vaizlerin bugün nasıl minberlerinde durduklarını düşündüm. Tanrı’nın sözünü duyuran ... yüzlerce papaz. ... Ama hepimizin aynı şeyi duyurmayacağını biliyorum. ... Bazıları bu sabah, uğruna uzun ve çetin bir mücadele verdikleri bir zaferin işaretleri karşısında bayram edecekler. Ve başkaları-benim gibi-minbere oldukça öfke ve kaygı ve çaresizlik içinde gelecekler (Lusche, 2022a).

Kilisenin sosyal içerikli mesajlarının merkezî temalarından biri de ABD genelinde ve Şikago şehrinde Afrikalı-Amerikalıların maruz kaldığı ırksal ayrımcılıktır. Bu çalışmanın kapsadığı zaman aralığı (Şubat 2019-Temmuz 2022), beyaz üstünlükçülüğü hareketinin Trump yönetiminde karşılık bulduğu, siyah bireylere yönelik polis şiddeti içeren olayların arttığı ve bu olayların tetiklediği protestoların yaşandığı bir dönemdi. 2020 Mayıs’ında HPUC bünyesinde George Floyd’un beyaz bir polis tarafından öldürülmesinin ardından ortaya çıkan Siyah Yaşamlar Değerlidir (*Black Lives Matter*) hareketine paralel olarak bir İrkçılık Karşıtı Çalışma Kolu kuruldu. Sistematik ırkçılıkla ve beyaz üstünlükçülükle mücadeleye katkıda bulunmayı amaçlayan grubun duruşu şöyle ifade edilmiştir:

Biz, kilise ve diğer kurumlar tarafından desteklenen biçimleri de dahil olmak üzere Amerika’daki ırkçılık konusunda öfke ve üzüntü duyan endişeli

Hristiyanlarız. Beyaz üstünlükçülüğünün bütün biçimlerine karşıyız ve dürüst iletişim, eğitim ve eylemlilik yoluyla bunları ortadan kaldırmak için çalışmaktayız. ... Sevgiye dayalı kamusal tanıklık ve kolektif eylem yoluyla bütün insanların haysiyetini onaylamakta ve kendimizi ve beyaz üstünlükçü sistemlerden, pratiklerden ve politikalarından yararlanan diğer herkesi sorumlu tutmaktayız.³¹

HPUC'nin üzerinde sıklıkla durduğu bir diğer toplumsal konu, cinsel azınlıkların haklarıdır. Kilise web sitesinde kendini kısaca “Şikago’daki köşemizden müjdeyi yayan, çeşitlilik içeren, açık ve olumlayıcı bir cemaatiz” cümlesiyle tanımlamaktadır.³² Bu cümledeki “açık ve onaylayıcı” (*open and affirming*) ifadesi, ilerici Hristiyanlık dilinde kilise cemaatinin ve liderlik pozisyonlarının LGBTQIA bireylere açık olduğu anlamına gelmektedir. Kilise her sene Onur Ayı’nı bir dizi konuşma ve etkinlikle kutlamaktadır. Örneğin 2021 Onur Ayı esnasında İncil’in beden, cinsellik ve kimliğe değinen ayetlerini özgürlükçü bir okumayla yeniden yorumlamaya yönelik “Anlatıları Yeniden Yazmak” oturumları ve “Drag Akşam Duası” gibi etkinlikler yapılmıştır. 2022 Onur Ayı etkinlikleri kapsamında, trans bireylerin kimliklerini onaylamaya katkıda bulunmayı amaçlayan “Zamir Atölyesi” düzenlenmiştir. Yine 2022 Haziranı’nda düzenlenen “Cesur Alanlar Yaratma: Açık ve Onaylayıcı Olmanın Ötesinde bir Diyalog” başlıklı tartışmada ise, ilerici kiliselerin sadece LGBTQIA bireylere yönelik açık bir tutum benimsemenin ötesine nasıl geçebileceği tartışılmıştır: “Ya kilisemiz (ve hatta bütün kiliseler) kuir insanların sadece katılabilmenin ötesinde aynı zamanda gelişme imkânı da buldukları yerler olsaydı?”³³

Papaz Lusche, 25 Haziran 2022’de verdiği “Sevinç Otoyolu” başlıklı vaazında, Onur Ayı kutlamalarının merkezinde yer alan Onur Yürüyüşü’nün önemini şöyle anlatmaktadır: “Bu Pazar ülkenin dört bir yanındaki topluluklarda sıcak kaldırımlar sim ile süslenecek, ortaya bir sevinç otoyolu çıkacak. Kendilerini dışlanmış hisseden bireyler görülecek ve kutlanacaklar. Gelecekleri için ümide ihtiyacı olan çocuklar bunu görecekler. İnsanlar sevinecek ve şarkı söyleyecek ve dans edecekler-ve bu sevinç bir direniş eylemi olacak” (Lusche, 2022b). Lusche’ye göre HPUC’nin LGBTQIA bireylere açık bir kilise olması, kurumun ilerici kimliğinin en önemli göstergelerinden biridir: “Hyde Park Birlik Kilisesi’nde Onur’u kutluyoruz, çünkü biz açık ve onaylayıcı bir cemaatiz. Bu, bu kilisenin yıllar önce LGBTQIA topluluğu için kucaklayıcı ve güvenli bir alan olmaya karar verdiği anlamına geliyor” (Lusche 2022b). Papaz Johnson ise aynı ayın başında verdiği bir vaazda, Tanrı’nın cinsel azınlıklara karşı ayrımcılığı tasvip etmediğinin altını çizmiştir: “Onur Ayı’nın bu ilk pazarında, LGBTQIA topluluğuna karşı yöneltilen nefretin Tanrı’yı kızdırdığını düşünüyorum” (Johnson, 2022a).

Bu bölüm boyunca yapılan çözümlemenin gösterdiği gibi, HPUC papazlarının toplumsal içerikli söylemleri çoğunlukla muktedirlere karşı toplumda baskı gören gruplarla- yoksullar, kadınlar, Afrikalı-Amerikalılar, göçmenler, cinsel azınlıklar- dayanışma motifi üzerinden ilerlemektedir. Fakat vaazları zaman zaman ABD tarihinin ve toplumunun daha bütünlüklü bir radikal eleştirisini de içermektedir. Siyah Kilise'nin peygambersel eleştiri geleneğinden esinlenen Johnson ve Lusche, İncisel zamanla şimdiki zaman arasında paralellikler kurarak, İsa'nın yaşamından hikayeleri bugünkü toplumsal düzeni yargılamak için dayanak olarak kullanmaktadırlar (Hobson, 2012). Örneğin Lusche, Nisan 2019'da Johnson'la beraber verdikleri "Dirilişin Gücü" başlıklı Paskalya vaazında, İncil'in en önemli anlatılarından İsa'nın çarmıha gerilmesini günümüz toplumunun yapısal sorunlarıyla ilişkilendirmektedir:

İsa'yı öldüren güçler bugün hâlâ bizimle. ... Baskıcı bir dünyada yaşıyoruz. ... Baskı şehrimizin coğrafyasına kazınmış-kimin ve neyin değerli addedildiğinin ve kimin ve neyin edilmediğinin bir göstergesi ... Çokça şiddet içerebilen bir dünyada yaşıyoruz-terör ve savaşın geniş ölçekli şiddetinden aile içi istismar ve zorbalığın kişilerarası şiddetine, dünya ananın yüzyıllardır süren yıkımından her gün hayatların doz aşımı sebebiyle yok olmasına kadar. Anlamsızlık, baskı, yalnızlık, şiddet... Evet, İsa'yı öldüren güçlerden bazıları bugün hâlâ bizimle ... O zaman sormamız gereken soru şu: öğrencilerinin yaptığı gibi biz de kendimizi İsa'nın gücüne açacak mıyız? (Johnson ve Lusche, 2019)

HPUC papazları bazı vaazlarında ise İsa'nın dönemindeki yozlaşmış Roma hükümetiyle günümüz ABD devleti arasında "imparatorluk" kavramı üzerinden paralellik kurarak, İncil'i Amerikan tarihinin ve politikalarının radikal siyasi eleştirisi için bir kaynak olarak kullanmaktadırlar. Örneğin Lusche 2019'da verdiği Kutsal Cuma vaazında cemaatine İsa'nın "imparatorluk" tarafından idam edildiğini hatırlattıktan sonra, onlara bugüne dair cesaret aşlamak için şu ifadeleri kullanmıştır: "Bu dünyada yalnız değiliz, tamamıyla imparatorluğun ve zulmün hükmüne terk edilmiş değiliz."³⁴ Bir başka vaazında ise, cemaatini imparatorluğun baskıcı ve dışlayıcı yaklaşımına karşı direnmeye davet etmiştir: "İmparatorluğun arzularına göre değil, Tanrı'nın sevgi etiğine göre yaşayın. İmparatorluk başka bir şey söylese de veya yazsa da veya yayınlasa da komşunuzu kendiniz gibi sevin" (Lusche, 2022b). Bu bakış açısını paylaşan Johnson, Haziran 2022'de verdiği "Hüküm" başlıklı vaazında, ABD'yi "soykırım ve kölelik ve devam eden ayrımcılık ve beyaz üstünlükçülüğü üzerine kurulmuş bir ülke" olarak tanımlamaktadır (Johnson, 2022b). Bundan yaklaşık bir ay sonraki bir vaazında ise, İsa'nın ortaya koyduğu ahlaki modelin, Amerikan tarihinin içerdiği yoğun şiddetle yüzleşmeyi gerektirdiğini vurgulamıştır:

İsa, esir alınmış Afrikalıların transatlantik köle ticaretinden haberdardır. ... Ve İsa sömürgeleşmenin bir parçası olarak sistematik olarak yok edilen yerli halktan da haberdardır. ... İsa bizi insanlığı kucaklarken tarihle yüzleşmeye çağırmaktadır. 4 Temmuz'da kutlamaya çalıştığımız ülkemizin tarihi maalesef sömürü, kölelik, soykırım ve acı üzerine kuruludur (Johnson, 2022c).

Johnson böylelikle İsa'ya kendi zamanının ve mekanının ötesinde aşkın bir konum atfederek, onu Amerikan ulusal tarihine ahlaki bir ayna tutan bir figür olarak tahayyül etmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Hyde Park Birlik Kilisesi'nin cemaat kompozisyonu, liderlik yapısı, kurumsal stratejileri ve toplumsal ve siyasi teolojisinin bu çözümlenmesinden yola çıkarak, mevcut literatür ışığında güncel Amerikan ilerici Hristiyanlığı ve genel olarak ilerici din hakkında ne tür çıkarımlar yapılabilir?

ABD'deki çoğu ilerici kilise gibi HPUC de bir süredir üye sayısında ciddi bir düşüş yaşadığından, kilise yönetimi yeni -ve özellikle genç- üyeler kazanmak için ciddi bir çaba göstermektedir. 2018 sonlarında işe alınan papazların hareketli ve duygusal vaaz üslupları ve sıklıkla başvurdukları popüler kültür referansları ile kilise çalışanlarının YouTube, Facebook, Instagram ve TikTok gibi sosyal medya mecralarını etkin bir şekilde kullanmaları büyük ölçüde bu motivasyona bağlanabilir. İnanç topluluklarında ender olarak rastlanan eş papazlık yapısının benimsenmesi ve iki papazın zaman zaman ortak vaazlar vermeleri de kilisenin mevcut ve potansiyel üyelere dönük yüzünü daha cazip kılma amacını taşımaktadır.

Amerikan toplumundaki genel dinî-siyasi trendler -özellikle liberal değerlere sahip genç Amerikalıların giderek örgütlü dinden uzaklaşmaları- bütün ilerici kiliseler için olduğu gibi HPUC için de yeni üye edinme konusunda yokuş yukarı bir saha yaratmış durumdadır. Bunun yanı sıra kilisenin genç üyeler edinmek için en önemli kaynağının Şikago Üniversitesi öğrencileri olması ve bu öğrencilerin çoğunun eğitimlerini tamamladıklarında bölgeden ayrılmaları, HPUC için ilave bir zorluk teşkil etmektedir. Ülke genelinde yüksek öğrenim kurumlarının civarında bulunan diğer ilerici kiliselerin de benzer sorunlarla karşılaştıklarını varsayabiliriz.

Önceki bölümlerin gösterdiği gibi, HPUC'nin ilerici kimliğini tanımlarken ön plana çıkardığı üç temel ilke Tanrı'ya ibadet etmek, farklı kimliklere sahip

insanları kucaklamak ve toplumsal adalet için mücadele vermektir. Kilisenin toplumsal ve siyasi teolojisi, İsa'nın toplumsal statüko ve siyasi iktidara karşı mazlumları temsil eden radikal bir peygamber, İncil'in ise toplumsal adalet ve özgürlük mücadelesine rehberlik eden bir kaynak olduğu fikrine dayanmaktadır. Kilisenin söylemleri ve eylemleri daha somut olarak toplumsal ve ırksal adalet, toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsel azınlıkların hakları üzerinde yoğunlaşırken, İsa'nın ortaya koyduğu ahlaki model ve İncil'in anlatıları bu gündemin yol gösterici ve motive edici gücü olarak kritik bir rol oynamaktadır.

Makalenin ilk bölümlerinde tartışıldığı gibi, konuya dair mevcut literatür, ilerici Hristiyanlığın belirsizliğe ve şüpheye alan tanımasının ve keskin sınırları olan bir kolektif kimlik ortaya koyamamasının bu akımın cazibesini azalttığını öne sürmektedir. Gerçekten de HPUC vaizleri şüphenin bütün inananlar için doğal bir tecrübe olduğunu vurgulamakta ve söylemlerinin merkezine düşman addedilen grupları yerleştirmektense farklılıkları kucaklayan bir yaklaşım ortaya koymaktadırlar. Bununla birlikte Johnson ve Lusche hemen hemen her vaazlarında muhafazakâr kiliseleri sert bir dille eleştirerek, üyelerine bu cemaatlerden ne kadar farklı olduklarını hatırlatmaktadırlar. HPUC papazları böylelikle cemaatlerini beyaz üstünlükçülere, LGBTQIA karşıtlarına, ataerkil güçlere ve vahşi kapitalist aktörlere karşı mücadele veren ilerici bir cephenin parçası olarak konumlandırmaktadırlar. Bu sebeple HPUC örneğinin, ilerici kiliselerin muğlak kimlikleri sebebiyle üye kazanmakta zorlandıklarına dair tezi desteklemediği söylenebilir.

Bu çalışmanın bulguları, Amerikan Hristiyanlığının ötesinde farklı ulusal bağlamlarda ve inanç geleneklerinde ortaya çıkan ilerici dinî hareketleri daha iyi anlamamız için de ipuçları içermektedir. Günümüzde Amerikan Hristiyanlığında olduğu gibi Müslüman çoğunluklu toplumlarda ve göçmen kökenli Müslüman topluluklar içerisinde de muhafazakâr dinî gruplar baskın konumdadır. Bunun sonucu olarak kamu algısında İslam yaygın bir biçimde toplumsal ve siyasî muhafazakârlıkla özdeşleştirilmektedir. Oysa her ne kadar muhafazakâr akımlara göre daha güçsüz konumda olsalar da İslami kaynakları temel alarak toplumsal adalet, çoğulculuk, demokrasi, insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi değerleri savunan ilerici Müslümanlar, birçok ülkede hem düşünce hem de eylem düzeyinde giderek daha etkin bir rol oynamaktadırlar (Safi 2003).

Türkiye'de de ilerici değerleri merkeze alan ve muhafazakâr İslam'a eleştirel yaklaşan ilerici İslam akımının, 2010'lu yıllarda bir canlanma sürecinden geçtiğini söyleyebiliriz (Altınordu, 2022). Türkiye İslam'ının sağlıklı bir fotoğrafını çekmek, ancak İhsan Eliaçık gibi ilahiyatçıların, Mehmet Bekaroğlu, Ayhan Bilgen ve

Hüda Kaya gibi siyasetçilerin ve Adalet ve Emek Platformu, Demokratik İslam Kongresi ve (2017 öncesi) Mazlumder gibi örgütlerin dahil olduğu ilerici din alanını dikkate aldığımızda mümkün olacaktır (Çiçek, 2013; Koca, 2014; Vicini, 2018). Türkiye ilerici İslam'ı ile A.B.D. ilerici Hristiyanlığı elbette içinde geliştikleri toplumsal bağlam ve referans aldıkları inanç geleneklerine bağlı olarak önemli farklılıklar göstermektedir. Örneğin Amerikan ilerici Hristiyanlığının "can damarı" (Edles, 2013: 7) olarak nitelendirilen cinsel azınlık hakları savunuculuğunun, Türkiye ilerici İslam'ında merkezî bir rol oynadığı söylenemez. Bu gibi farklılıklara rağmen, yeniden yorumlanan dinî kaynakları temel alarak muktedirlere karşı ezilenlerle dayanışmak, ilerici Müslümanların ve ilerici Hristiyanların genel hatlarıyla paylaştıkları temel ilkedir.

Muhafazakâr İslam'ın baskın konumda olduğu Türkiye gibi bağlamlarda, din sosyologlarının ABD bağlamında sorduğu soruların benzerlerini sorabiliriz: İlerici Müslümanların ve seküler ilerici aktörlerin büyük ölçüde benzer değerleri benimsemeleri, ilerici İslam'ın toplumda özgün bir seçenek olarak görülmesini engellemekte midir? Muhafazakâr İslam'ın milliyetçilikle de eklenerek belirli grupları ötekileştirmesi ve bu sayede keskin sınırları olan bir kolektif kimlik ortaya koyması karşısında, ilerici İslam'ın farklılıklara açık ve ötekileştirmekten kaçınan söylemi bu akımın halk nezdindeki cazibesini azaltmakta mıdır? İlerici İslam'ın söylemleri belirli bir kültürel sermaye gerektirdiği için geniş kitlelere ulaşmakta başarısız mı olmaktadır? Akılcılığı benimseyen ve belirsizliği kabullenen ilerici İslami liderler, karizma ve mistisizmi ön plana çıkaran ve mutlak otoritelerine dayanarak kesin cevaplar ortaya koyan muhafazakâr dinî liderler karşısında dezavantajlı bir konumda kalmaya mahkûm mudur? Karşılaştırmalı bir perspektiften araştırılacak bu gibi sorular, bir taraftan tekil ilerici din örneklerini daha iyi anlamamızı sağlarken, bir taraftan da din-toplum-siyaset ilişkilerine dair kuramsal çerçevelerimizin de gelişmesini sağlayacaktır.

Sonnotlar

1 <http://ava.prii.org/>. Son erişim tarihi, 20/01/2022.

2 ABD'de Hristiyan olmayan dinî grupların ilerici fikirleri ve eylemleri üzerine görece az sayıda da olsa önemli çalışmalar var (örneğin Yukich, 2017). Bu gruplar mevcut çalışmanın kapsamı dışında kalmaktadır.

3 <https://www.facebook.com/HPUnionChurch>.

4 <https://www.hpuc.org/>.

5 HPUC bültenleri <https://us9.campaign-archive.com/home/?u=e50909009983d8f8aff17fbee&id=8edcb21828> adresinde arşivleniyor. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

6 Veronica Johnson ile mülakat, 9 Mayıs 2019, Chicago, Illinois. Sarah Lusche ile mülakat, 10 Mayıs 2019, Chicago, Illinois. Araştırmanın katılımcı gözlemcilik ve mülakat içeren bölümleri, Şikago Üniversitesi Toplumsal ve Davranışsal Bilimler Kurumsal Etik Kurulu'nun 3 Mayıs 2019 tarihli ve IRB190711 protokol numaralı onayıyla yapılmıştır.

7 <https://www.youtube.com/channel/UCxTCe9ybu0jvXpqwwia1Wcg>.

8 Veronica Johnson ile mülakat, 09/05/2019; <https://www.hpuc.org/our-history.html>. Son erişim tarihi, 20/07/2022; <https://www.hpuc.org/our-building.html>. Son erişim tarihi, 06/07/2022.

9 Ana hat Protestan kiliseler, Evanjelist, köktenci ve karizmatik kiliselerden farklı bir kategoriye ait olarak sınıflandırılmaktadır. 20. yüzyıl ortalarına kadar Amerikan Protestanlarının çoğunluğu ana hat kiliselere üyeyken, yüzyıl ortasından sonra bu kiliselerin üye sayısı önemli ölçüde azaldı. Ana hat mezhepler genel olarak toplumsal konularda eylemliliğe yatkındır (Wuthnow, 1988).

10 <https://www.abc-usa.org/10facts/>. Son erişim tarihi, 06/07/2022.

11 <https://www.abc-usa.org/10facts/>. Son erişim tarihi, 06/07/2022.

12 <https://www.abcmc.org/>. Son erişim tarihi, 06/07/2022.

13 Sarah Lusche ile mülakat, 10/05/2019.

14 Üyelerinin en az %20'si azınlık konumundaki ırksal gruba ait olan cemaatler.

15 Veronica Johnson ile mülakat, 09/05/2019.

16 Veronica Johnson ile mülakat, 09/05/2019.

17 Veronica Johnson ile mülakat, 09/05/2019.

18 Örneğin Sarah Lusche 25 Haziran 2022'de verdiği vaazda Gloria Gaynor'ın "I Am What I Am" şarkısına, Veronica Johnson ise 10 Temmuz 2022'de verdiği vaazda Tina Turner'ın "What's Love Got to Do with It" şarkısına gönderme yaptılar.

19 2020 yılı verilerine göre ABD genelindeki inanç topluluklarının sadece %10'unda lider pozisyonunda bir kadın oturmaktadır. Bu oran ana hat Protestan kiliselerde %32'ye çıkarken, Evanjelik kiliselerde ise %4'e kadar düşmektedir (Faith Communities Today, 2020: 8).

20 Örneğin 21 Nisan 2019 ve 17 Nisan 2022 tarihli Paskalya Pazarı vaazları.

21 Veronica Johnson ile mülakat, 9 Mayıs 2019. Çağrı (*Beruf/calling*) Luther'in Almanca İncil tercümesinde ve teolojisinde öne çıkardığı, Protestanlığın bütün mezheplerinde mevcut bu kavram, bir kişinin mesleğinin sadece ekonomik saiklerle yapılan, rastgele seçilmiş bir iş değil, aynı zamanda o kişiye tanrı tarafından verilmiş bir görev olduğu fikrine dayanır. Bu durumda kişinin çağrıldığı işi başarıyla sürdürmesi, aynı zamanda dinî

1372 Altınordu A (2023). Amerika'da İlerici Din: Hyde Park Birlik Kilisesi. *Mülkiye Dergisi*, 47(4), 1354-1375.

vecibesini yerine getirmesi anlamına gelir. Max Weber *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhunu*’nda, Luther’in bu kavramının dünyevi işlere olumlu bir değer yükleyerek o zaman kadar süregelen Hristiyan ahlakında önemli bir kırılma yarattığını ve bu fikrin — Calvin’in öncel belirleme fikriyle beraber— tarihsel olarak kapitalist eğilimleri oluşturmada önemli bir rol oynadığını savunur.

22 <https://www.hpuc.org/our-staff.html>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

23 <https://www.hpuc.org/our-staff.html>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

24 Sarah Lusche, “Son Yedi Söz,” 19/04/2019. Lusche bu vaazını HPUC cemaatinin de katılımıyla Şikago Birinci Baptist Kilisesi’nde vermiştir. Vaazın metni yazara Papaz Lusche tarafından iletilmiştir.

25 <https://www.hpuc.org/our-staff.html>. Erişim tarihi: 6 Temmuz 2022.

26 <https://us9.campaign-archive.com/home/?u=e50909009983d8f8aff17fbee&id=8edcb21828>. Son erişim tarihi: 6 Temmuz 2022.

27 <https://www.hpuc.org/about.html>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

28 <https://www.hpuc.org/about.html>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

29 Sarah Lusche, “Son Yedi Söz,” 19 Nisan 2019.

30 <https://www.facebook.com/HPUnionChurch>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

31 <https://www.hpuc.org/justice.html>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

32 <https://www.hpuc.org/about.html>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

33 <https://www.facebook.com/HPUnionChurch>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

34 Sarah Lusche. “Son Yedi Söz,” 19 Nisan 2019.

Kaynakça

Altınordu A (2022). Türkiye’de Sivil Din: Engeller ve Fırsatlar. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 25(3), 397-414.

Çiçek C (2013). The Pro-Islamic Challenge for the Kurdish Movement. *Dialectical Anthropology*, 37(1), 159-163.

Demerath N J III (1995). Cultural Victory and Organizational Defeat in the Paradoxical Decline of Liberal Protestantism. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 34(4), 458-469.

Edles L D (2013). Contemporary Progressive Christianity and Its Symbolic Ramifications. *Cultural Sociology*, 7(1), 3-22.

Evans C H (2017). *The Social Gospel in American Religion: A History*. New York: New

Altınordu A (2023). Amerika’da İlerici Din: Hyde Park Birlik Kilisesi. *Mülkiye Dergisi*, 47(4), 1373-1375.

York University Press.

Faith Communities Today. (2020). Twenty Years of Congregational Change: The 2020 Faith Communities Today Overview. <https://faithcommunitiestoday.org/wp-content/uploads/2021/10/Faith-Communities-Today-2020-Summary-Report.pdf>. Son erişim tarihi, 25/07/2022.

Fuist T N, Braunstein R ve Williams R H (2017). Introduction: Religion and Progressive Activism—Introducing and Mapping the Field. İçinde: R Braunstein, T N Fuist ve R H Williams (der), *Religion and Progressive Activism: New Stories About Faith and Politics*, New York: New York University Press, 1-26.

Hobson C Z (2012). *The Mount of Vision: African American Prophetic Tradition, 1800-1950*. New York: Oxford University Press.

Hout M ve Fischer C S (2014). Explaining Why More Americans Have No Religious Preference: Political Backlash and Generational Succession, 1987-2012. *Sociological Science*, 1(24), 423-447.

Ianaccone, L R (1994). Why Strict Churches Are Strong. *American Journal of Sociology*, 99(5), 1180-1211.

Johnson V (2019a). 2019 CRS Dr. Martin Luther King Jr Faith in Action Assembly. <https://youtu.be/nBzBMlxf8s>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

Johnson V (2019b). The (Ongoing) Revolution of Jesus [İsa'nın (Devam Eden) Devrimi]. 3 Şubat. <https://youtu.be/aZzuMqNTKMc>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

Johnson V (2019c) More Than Enough [Yeterliden Daha Fazlası]. 2 Haziran. <https://youtu.be/N1KoEYsrFAk>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

Johnson V (2022a). An Interruption to Regularly Scheduled Programming [Düzenli Programda Kesinti]. 5 Haziran. <https://youtu.be/H7NrQuZ5sq4>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

Johnson, V (2022b). Dominion [Hüküm]. 12 Haziran 2022. <https://youtu.be/lrbNNbc3TKY>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

Johnson V (2022c). What's Love Got To Do With It? Remix. [Sevginin Bununla Ne Alakası Var? Remiks]. 10 Temmuz. <https://youtu.be/s1mY5nE2MtA>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

Johnson V ve Lusche S (2019). Power of Resurrection [Dirilişin Gücü]. 21 Nisan. https://youtu.be/7VAV_-gkfoo. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

Koca B (der) (2014). *Türkiye'de İslam ve Sol*. İstanbul: Vivo Yayınevi.

Lusche S (2019). You're Too Much [Çok Fazla Oluyorsun]. 7 Nisan. <https://youtu.be/>

1374 Altınordu A (2023). Amerika'da İlerici Din: Hyde Park Birlik Kilisesi. *Mülkiye Dergisi*, 47(4), 1354-1375.

tGAIJwpmiyw. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

Lusche S (2022a). Stoles and Tunics [Etoller ve Tunikler]. 8 Mayıs. <https://youtu.be/vcLH83TVrNs>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

Lusche S (2022b). Highway of Joy [Sevinç Otoyolu]. 25 Haziran. <https://youtu.be/dmgDD3mtJD4>. Son erişim tarihi, 06/07/ 2022.

Nepstad S E (2019). *Catholic Social Activism: Progressive Movements in the United States*. New York: New York University Press.

Putnam R D ve Campbell D E (2010). *American Grace: How Religion Divides and Unites Us*. New York: Simon & Schuster.

Safi O (der) (2003). *Progressive Muslims: On Justice, Gender and Pluralism*. Oxford: Oneworld.

Smietana B (2021). At the Other Mars Hill Church, New Co-pastors Hope to Build a Faithful Future. RNS, 16 Aralık. <https://religionnews.com/2021/12/16/at-the-other-mars-hill-church-a-new-co-pastors-hope-to-build-a-faithful-future/>. Son erişim tarihi, 25/07/2022.

United Church of Christ (2017). *A Vision: The Transformative United Church of Christ in Ten Years*. Cleveland: y.y.

Vicini F (2018). Turkish Islamism, Conservatism and Human Rights Before and After Gezi: The Case of Mazlumder. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 45(5), 760-775.

Weber M (2011). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*. Çev. M Köktürk, Ankara: Bilgesu Yayıncılık.

Williams R H (2017). Conclusion: What Progressive Efforts Tell Us About Faith and Politics. İçinde: R Braunstein, T N Fuist ve R H Williams (der), *Religion and Progressive Activism: New Stories About Faith and Politics*, New York: New York University Press, 348-363.

Wuthnow R (1988). *The Restructuring of American Religion: Society and Faith since World War II*. Princeton: Princeton University Press.

Yonkman T G (2014). *Reconstructing Church: Tools for Turning Your Congregation Around*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Yukich G (2017). Progressive Activism Among Buddhists, Hindus, and Muslims in the U.S. İçinde: R Braunstein, T N Fuist ve R H Williams (der), *Religion and Progressive Activism: New Stories About Faith and Politics*, New York: New York University Press, 225-245.

Altınordu A (2023). Amerika'da İlerici Din: Hyde Park Birlik Kilisesi. *Mülkiye Dergisi*, 47(4), 1375-1375.